

בס"ד. שיחת שבת חול המועד סוכות, ה'תשכ"א.

בלתי מוגה

א. דובר אתמול¹ ש"קלקלתנו זוהי תקנתנו²: בזמן הבית — היתה שמחת בית השואבה בימות החול בלבד, כיון שאז היתה השמחה בכלי שיר וכו', ושמחה זו אינה דוחה שבת ויו"ט; אבל משחרב ביהמ"ק, שהשמחה אינה בכלי שיר וכו' — הרי השמחה היא גם בשבת וגם ביו"ט.

בנוגע ליו"ט ראשון — יש דעה³ שכל ענין שמחת בית השואבה התחיל ביום ב' דחג הסוכות, ואילו ביו"ט ראשון הרי מלכתחילה לא קיימת שמחה זו (ולא רק לפי שאינה דוחה יו"ט). וכן מובן מהמבואר בהמאמרים⁴ ששמחת בית השואבה קשורה למצות נטילת ד' מינים ובאה לאחרי' (כמדובר אתמול בהמאמר⁵); אבל בנוגע ליו"ט שני של גליות (שיש בו העילוי ד"ערכים עלי דברי סופרים⁶) — ישנו שפיר הענין "קלקלתנו זוהי תקנתנו", היינו, שבזמן הזה ישנה שמחת בית השואבה גם ביו"ט שני, וכן גם בשבת (ובנדו"ד: שבת חוה"מ).

וטעם הדבר — דכיון שעכשיו נתגבר החושך, יש צורך בתוספת אור כדי להאיר את החושך. ולכן, אף שבזמן הבית הספיקה השמחה שבימי החול, הרי כאשר "מפני חטאינו גלינו מארצנו"⁷, ונעשה חושך גדול יותר — יש צורך בתוספת אור, ולכן השמחה בזמן הזה היא גם ביו"ט ובשבת.

ב. עפ"ז יש לבאר הטעם שכמה ממאמרי שבת חוה"מ — מכ"ק מו"ח אדמו"ר, מכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע ומכ"ק אדמו"ר מהר"ש — התחלתם במארז"ל⁸ "חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין כו".

ובהקדמה:

התחלות המאמרים — אף שע"פ רוב אינם משפיעים על תוכן המאמרים — נוגעים הם וקשורים לזמן אמירת המאמרים.

(1) שיחת יום ב' דחה"ס בתחלתה (לעיל
ע' 36). וש"ג.
(2) ע"ד שבת פ, ב (ועוד): קילקולו זהו
תיקונו.
(3) ראה תענית ג, א.
(4) ראה המשך וככה תרל"ז פק"ג (סה"מ
תרל"ז ח"ב ע' תרנ ואילך).
(5) ד"ה חסידים ואנשי מעשה פ"ז (לעיל
ע' 34).
(6) ע"ז לה, א ובפרש"י.
(7) נוסח מוסף ליו"ט.
(8) סוכה נא, סע"א (במשנה).

וכפי שמצינו בנוגע למאמרי ראש השנה, שכאשר הקביעות דר"ה היתה ביום השבת, היתה התחלת המאמר במארז"ל⁹ "יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת"; וכאשר הקביעות דר"ה היתה בימות החול, היתה התחלת המאמר בפסוק או במארז"ל המדבר בענין תקיעת שופר בפועל. ועד"ז במאמרים שבשאר מועדי השנה.

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר, ששאלו את אדמו"ר האמצעי: לשם מה מתחיל את המאמרים בפסוק או במאמר חז"ל, הרי העיקר הוא תוכן הענין המדובר בהמאמר, וא"כ, הי' יכול להתחיל את המאמר מיד "להבין ענין פלוני"? והשיב אדמו"ר האמצעי, שהתחלת המאמר היא "פֶּאֶסְפָּאָרְט". — עד כאן לשון הרב, ולא שמעתי ביאור בדבר.

"פֶּאֶסְפָּאָרְט" — הוא תעודה המעידה על זהותו של האדם המחזיק בה. ובנדוד: התורה עצמה היא למעלה מזמן ומקום (שלכן כל העוסק בתורת הקרבנות, אפילו בלילה ואפילו בחו"ל, הרי זה כאילו הקריב קרבן¹⁰), וכדי לקשר את המאמר עם זמן ומקום — הנה על זה ישנה התחלת המאמר, הקשורה עם זמן אמירת המאמר, והתחלה זו מעידה ומקשרת את תוכן המאמר עם הזמן והמקום.

ועפ"ז אינו מובן: מהו הטעם שהתחלת המאמרים דשבת חוה"מ סוכות היא "חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין כו" — דלכאורה, התחלה זו אינה שייכת לזמן אמירת המאמר, שהרי שמחת בית השואבה אינה דוחה את השבת?

ויובן ע"פ המבואר לעיל, שעתה, משחרב ביהמ"ק, ישנה שמחת בית השואבה גם בשבת.

ג. ולאמיתו של דבר, הנה שמחת בית השואבה בשבת ויו"ט צריכה להיות יותר מאשר בימות החול, שהרי הטעם לכך שבזמן הזה צריכה להיות השמחה גם בשבת ויו"ט הוא בגלל שבזמן הזה יש צורך בתוספת אור, וכיון שכל ענינה של שמחה זו היא בשביל תוספת אור, הרי מובן ששמחה זו צריכה להיות גדולה יותר.

כלומר: נוסף על שמחת יו"ט בכלל שישנה בכל המועדים, ונוסף על השמחה היתירה דחג הסוכות, שנקרא "זמן שמחתנו", כיון שהשמחה שבו היא למעלה מהשמחה שבשאר המועדים, ונוסף על שמחת בית

(10) מנחות בסופה. וראה לקו"ת במדבר יג, א"ב.

(9) ר"ה כט, ב (במשנה).

השואבה שהיא הוספה על שמחת חג הסוכות — הנה בשבת ויו"ט צ"ל שמחה גדולה עוד יותר!

ד. והשמחה היא בשני אופנים:

א) השמחה באה מצד הגילוי אור, כמו שנתבאר בהמאמר דאתמול¹¹ שזהו"ע ש"היו מרקדין לפניהם באבוקות של אור", שמצד תוקף וגודל האור הי' ענין השמחה והריקוד.

ב) השמחה עצמה פועלת ומביאה גילוי אור, כיון שהשמחה פורצת כל הגדרים¹² (כמבואר במק"א).

ובנוגע לפועל: יש להתחיל בענין השמחה, והשמחה עצמה תפעל את הגילוי (כאופן הב'), ואזי תהי' גם השמחה הבאה בסיבת הגילוי (כאופן הא').

*

ה. במאמר ד"ה חסידים ואנשי מעשה דשנת עת"ר¹³, מבואר, ש"חסידים ואנשי מעשה" הם אורות וכלים: "חסידים" — אורות, ו"אנשי מעשה" — כלים. וכן נתבאר בהמאמר דאתמול¹¹.

ובהמשך "וככה"¹⁴ נתבאר, ש"חסידים הוא בחי' איזהו חסיד המתחסד עם קן דילי¹⁵, שלא עם הארץ חסיד¹⁶, א"כ זהו תורה, ואנשי מעשה הם המתקנים בחי' המעשה. . ע"י מצות מעשיות ותפלה, וגם קאי על בעלי תשובה כו".

ו. והנה, מ"ש ש"אנשי מעשה" קאי גם על ענין התשובה — מובן ע"פ המבואר באגה"ת¹⁷ שתשובה עילאה הו"ע "אתדבקות רוחא ברוחא" ע"י לימוד התורה, ומזה מובן שתשובה תתאה היא ענין המצוות; אבל בנוגע לענין התפלה — צריך ביאור מדוע תפלה היא בכלל המצוות ("אנשי מעשה")?

ויובן ע"פ המבואר בלקו"ת¹⁸ שענין התפלה הוא "כמשל חוט השדרה, שהוא המעמיד ומקיים את האברים, אע"פ שהוא בעצמו אינו

(15) זח"ב קיד, ב. ח"ג רכב, ב (ברע"מ).
וראה שם רפא, א (ברע"מ). תקו"ז בהקדמה
(א, סע"ב).

(16) אבות פ"ב מ"ה.
(17) פ"ט (צח, ב).
(18) בלק ע, ד ואילך.

(11) בסופו (לעיל ס"ע 34 ואילך).

(12) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.
ועוד.

(13) בסופו (סה"מ עת"ר ע' לח).

(14) שבהערה 4.

ממנין רמ"ח אברים" (והיינו, שאף שהחוליות שבשדרה נמנות במנין האברים¹⁹, מ"מ חוט השדרה עצמו הנמשך בתוך החוליות אינו נמנה), כיון שאינו ענין פרטי, אלא בו תלוי קיום כל הגוף.

וזהו גם הטעם שהתפלה אינה נמנית במנין המצוות, כיון שאינה ענין פרטי, אלא ענינה הוא כללות ההתקשרות והדביקות עם הקב"ה, שהו"ע "חוט השדרה" של כל המצוות, שענינם הוא "ואתם הדבקים בה" אלקיכם חיים כולכם היום"²⁰ (וע"ד מ"ש הרמב"ם בה"ש"רשים" לספר המצוות²¹, ש"אין ראוי למנות הציוויים הכוללים").

ועפ"ז יש לבאר מ"ש בהמשך "וככה", שענין התפלה נכלל ב"אנשי מעשה", דקאי על עשיית המצוות (כנ"ל) — כיון שהתפלה היא יסוד כל המצוות.

לכאורה יש להקשות על זה ממה שמצינו בכמה מקומות בחסידות (וגם בתניא) שהתפלה היא א' מתרי"ג מצוות, ולפעמים איתא שהיא מצוה דרבנן²² — ואיך יתאים הדבר עם המבואר לעיל שהיא יסוד כל המצוות? והביאור בזה — שישנם כמה ענינים בתפלה: יש בתפלה ענין של בקשת צרכיו, "שיתפלל האדם ויבקש בעת מן העתים אשר יצטרך לדבר מן הדברים"²³, וענין זה הוא ענין פרטי, ונמנה במנין המצוות; משא"כ ענין התפלה שנתבאר לעיל הוא כללות הדביקות בהקב"ה, שזהו יסוד כל המצוות, ומצד זה לא נמנית התפלה במנין המצוות.

ז. ומכל זה מובן, שהענין ד"דע לפני מי אתה עומד"²⁴, הכוונה הכללית שמתפלל לפני הקב"ה — הרי זה ענין עיקרי בתפלה, ובלעדיו אין זו תפלה כלל:

בנוגע לבקשת צרכיו — הרי פשיטא שצריכה להיות הכוונה הכללית שמתפלל לפני הבורא, שהרי בלאו הכי לא חל על זה לשון בקשה כלל; וגם בנוגע להדביקות עם הבורא, שנעשית ע"י נוסח התפלה שתקנו אנשי כנסת הגדולה — גם בזה צריכה להיות הכוונה הכללית הנ"ל, דאל"כ אין זו דביקות כלל.

וזהו שפסק הרמב"ם²⁵: "כל תפלה שאינה בכוונה אינה תפלה, ואם

23) לשון הצ"צ — בסהמ"צ ריש שורש

מצות התפלה (דרמ"צ קטו, א).

24) ראה ברכות כח, ב. רמב"ם הל' תפלה

פ"ד. שו"ע אדה"ז אור"ח סצ"ח.

25) שם הט"ו.

19) אהלות ספ"א.

20) ואתחנן ד, ד.

21) שורש ד.

22) ראה בכ"ז "רשימות" חוברת קנח.

וש"נ.

התפלל בלא כוונה חוזר ומתפלל בכוונה, דקאי על הכוונה הכללית הנ"ל²⁶ (משא"כ הכוונה דפירוש המלות — גם אם לא כיון יצא ידי חובתו, מלבד בברכת אבות²⁷).

וכן משמע ממ"ש רבנו הזקן בקו"א²⁸ בענין "תפלה שלא בכוונה שמחשב מ"ז", ש"מפני שכוונתו לשמים, לכך יש לה תיקון בקל לחזור ולעלות כשמתפלל בכוונה אפי' תפלה אחת מלוקטת מתפלות כל השנה", ומשמע שאם אין כוונתו לשמים — דהיינו שחסרה גם הכוונה הכללית שמתפלל להקב"ה — אינה יכולה לעלות למעלה. ומכאן משמע לכאורה שרבנו הזקן פוסק כהרמב"ם.

אמנם, משו"ע רבנו הזקן משמע שאינו פוסק כהרמב"ם:

בנוגע לחיוב הכוונה בברכת אבות, פסק רבנו הזקן²⁹: "ועכשיו אין חוזרין בשביל חסרון כוונה, שאף בחזרה קרוב הוא שלא יכוין, א"כ למה יחזור".

ואף שמצד הלשון עצמו יש לדון ולפרש שהכוונה היא לחסרון כוונת פירוש המלות בלבד, אבל עדיין היתה הכוונה כללית הנ"ל — הרי מכללות הסגנון משמע שפוסק כן גם בנוגע לחסרון הכוונה הכללית, כיון שכותב בסגנון שדומה ללשון המחבר³⁰ שמקורו בתוס'³¹, שס"ל שאין חילוק בין כוונה כללית לפירוש המלות³², וכפי שפסק גם המחבר עצמו³³.

[ולפלא — שהרי ידוע מ"ש בהקדמתו לחיבורו: "הסכמתי בדעתי כי להיות שלשת עמודי ההוראה אשר בית ישראל נשען עליהם בהוראותיהם הלא המה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל, אמרתי אל לבי שבמקום ששנים מהם מסכימים לדיעה אחת נפסוק הלכה כמותם", ואילו בנדו"ד, אף שדעת הרא"ש כדעת הרמב"ם (שאם לא כיון באבות צריך לחזור, ולא אמרינן שאף בחזרה קרוב שלא יכוין), כפי שהביא הב"י עצמו בכסף משנה³⁴, אעפ"כ פסק בשו"ע כדעת התוס' (שבזה"ז א"צ לחזור), ודלא כדעת הרמב"ם].

ועכצ"ל, דמ"ש בקו"א "מפני שכוונתו לשמים" הרי זה רק בכדי

שהתפלה תעלה למעלה:

(30) לעיל סצ"ח ס"ב.

(31) הובא בהגמ"י לרמב"ם שם (פ"ד).

(32) ראה תוד"ה יכוין — ברכות לד, ב.

(33) ראה ב"י סק"א.

(34) לרמב"ם שם.

(26) ראה לקו"ש חכ"ב ע' 118 הערה 36.

וש"נ.

(27) רמב"ם שם רפ"י.

(28) ד"ה להבין מ"ש בשער היחודים

(קנ"ד, ב).

(29) או"ח רסק"א.

ההלכה היא שגם בתפלה בלא כוונה יוצא ידי חובתו (כפי שפוסק בשו"ע), אבל אעפ"כ, אין התפלה עולה למעלה,

— וכמסופר אודות הבעש"ט³⁵, שרצה פעם להכנס לבית-כנסת, ונשאר לעמוד בפתח ולא נכנס, וכששאלוהו מדוע אינו נכנס, השיב, שאינו יכול להכנס, כיון שביהכנ"ס מלא תפלות... היינו, שהתפלות לא עלו למעלה ונשארו בבית-הכנסת³⁶, ולכן אין הבעש"ט יכול להכנס לשם —

וכיון שתכלית ענין התפלה הוא שהתפלות יעלו למעלה — הנה בשביל זה צריכה להיות "כוונתו לשמים".

ה. ונחזור לעניננו — שהטעם שענין התפלה נכלל ב"אנשי מעשה", הוא, לפי שתפלה היא יסוד כל המצוות.

וכאמור, זהו הפירוש הראשון בהמשך "וככה", ש"אנשי מעשה" קאי על מצוות מעשיות ותפלה, ואח"כ מפרש פירוש נוסף — ש"אנשי מעשה" קאי על תשובה, שזהו ענין נעלה יותר, כי, ענין התפלה (יסוד כל המצוות) הו"ע עבודת הצדיקים, ואילו ענין התשובה — הרי "מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו"³⁷.

ואף שמדובר כאן בענין תשובה תתאה (כנ"ל ס"ה), ואילו מעלת בעלי תשובה על צדיקים היא בתשובה עילאה (כמ"ש רבנו הזקן באגה"ת³⁸) — הרי כיון שאי אפשר לבוא לידי תשובה עילאה בלי קדימת תשובה תתאה תחלה, נמצא, שתשובה תתאה היא ההתחלה דתשובה עילאה, ובמילא יש בה גם המעלה דתשובה עילאה.

ונמצא, שבתשובה תתאה ישנם ב' קצוות הפכיים: מחד גיסא — תשובה תתאה היא למטה ממצוות, שהרי רק לאחר תשובה תתאה מתחיל הענין דקיום המצוות; אבל לאידך גיסא — תשובה תתאה קשורה עם תשובה עילאה, שהיא גדולה ממעלת הצדיקים.

וענין זה מתאים להפירוש ד"אנשי מעשה" המבואר בהמשך עת"ר, שקאי על כלים (כנ"ל ס"ה), כי, גם בכלים ישנם ב' קצוות הנ"ל: בגילוי — הם למטה מהאורות, אבל מצד שרשם — הם למעלה מהאורות (כידוע³⁹ בענין מעלת שורש הכלים), ומצד מעלתם זו פועלים הם גם

35) ראה שבחי הבעש"ט (הוצאת פ"ז ה"ד).

מונדשיין, ירושלים תשמ"ב) ע' 270. וש"נ. 38) ספ"ח.

36) ראה גם סה"ש תש"ד ע' 18. 39) ראה תו"מ סה"מ טבת ע' ריא. אייר

37) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה ע' רלב. וש"נ.

בהאורות (שזהו מה שנפעל ב"חסידים" ע"י "אנשי מעשה"), כי שלימות האור היא כאשר נמשך בכלים דוקא.

*

ט. דובר פעם⁴⁰, שישנו ביכל של מאמרי אדמו"ר הזקן מהשנים תקס"ג, תקס"ד ותקס"ה [חלקם כבר נדפס, והחלק שלא נדפס — ידפיסו בקרוב א"ה], וביניהם ישנם גם "תורות" קצרות, שורות אחדות בלבד. ואחד מהם הוא על הפסוק⁴¹ "ולא יכנף עוד מוריך".

י. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ולא יכנף עוד מוריך.

*

יא. באחת ההתוועדויות דשבת חוה"מ סוכות⁴², אמר כ"ק מו"ח

אדמו"ר:

ישנם גחלים הנמצאים במעבה האדמה, וכמו"כ ישנם מרגליות הנמצאים בקרקעית הים. וישנם בני־אדם היורדים למעבה האדמה או לקרקעית הים, כדי לקחת משם את הגחלים והמרגליות. וישנו סדר שלם כיצד נעשה הדבר, ישנו מנהיג שקובע את התכנית באיזה אופן לילך וכו'. וסיים כ"ק מו"ח אדמו"ר: אף שישנו מנהיג ואפשר לסמוך עליו כו', אין זה מספיק, אלא כל אחד בעצמו צריך להיות מחובר עם האויר שעל פני האדמה או על פני המים!

ובכן: פרטי הענינים הרמוזים במשל זה — יתבארו בהתוועדויות שלאח"כ⁴³, אבל כללות הנקודה שבזה היא — שכאו"א צריך לעסוק בעבודה בעצמו, דלא כשיטת פולין שצריך רק להיות מקושר עם הצדיק, כמ"ש⁴⁴ "וצדיק באמונתו יחי", "אל תקרי יחי' אלא יחי'"⁴⁵, אלא כל אחד צריך לעסוק בעצמו, ולא לסמוך על המנהיג.

וכן הוא בנוגע לכל האמור לעיל בהמשך השיחות — שהכוונה בזה היא לכאו"א, שצריך לעסוק בענינים אלו בעצמו.

43) שיחת שמחת ביה"ש סל"ג (לקמן ע' 91). וש"נ.

44) חבוק ב, ד. וראה מכות בסופה. תניא פל"ג.

45) ראה לקו"ד ח"א קמא, ב. סה"ש תש"ד ע' 133. ועוד.

40) ראה גם תו"מ חכ"א ע' 132 ואילך. חכ"ב ע' 143. ועוד.

41) ישע"י ל, כ.

42) שיחת ליל ש"ק חוה"מ"ס תש"ה ס"ז (סה"ש תש"ה ע' 50).

[בסיום ההתוועדות נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א לכאו"א מהנאספים
מ"כוס של ברכה" — מברכת המזון של ההתוועדות דיום ב' דחג
הסוכות].

